

De veelzijdigheid van keramiek

Keramiek is een kunstvorm die verrassend gevarieerd is in materiaalkeuze, toegepaste techniek, kleur- en zeggingskracht. Bert Munsterman, keramiekcurator van De Lawei, toont deze veelzijdigheid aan de hand van het werk van een drietal hedendaagse keramisten. Peter Hiemstra analyseert het werk van de exposanten. Hiemstra – zelf ook keramist – is voorzitter van het jaarlijkse evenement Open Stal in Oldeberkoop en was voorheen docent aan de Klassieke Academie in Groningen.

De term keramiek heeft betrekking op alle vormen van klei die door bakken zijn verduurzaamd. Verschillende vormen van klei vragen om verschillende baktemperaturen. Afhankelijk van materiaal en baktemperatuur spreek je van aardewerk, steengoed of porselein. Je kunt de klei op verschillende manieren bewerken: draaien, rollen, boetseren, construeren of gieten.

“Onder kunstenaars bestaat geen duidelijke voorkeur voor een van deze technieken”, vertelt Peter Hiemstra. “Ze worden alle toegepast, soms zelfs in combinatie met elkaar. Op de expositie van De Lawei zijn de meeste varianten te zien.”

Autonome kunstvorm

Keramiek is van oudsher een vorm van toegepaste kunst. Je maakte er potten, pannen en schalen mee. Die konden vrij eenvoudig op een fraaie manier versierd worden, maar de functionaliteit stond altijd voorop. Zelfs in de tijd van barok, jugendstil en art deco, waarin de decoratie vaak erg uitbundig was, stond de gebruiksfunctie centraal. Een fraai versierde soepterrine was altijd eerst een soepterrine en pas daarna een mooi object.

Hiemstra: ‘Keramiek is als kunstvorm lange tijd een ondergeschoven kindje geweest. Pas sinds de tweede helft van de vorige eeuw wordt het als autonome kunstvorm beoefend. Daarmee is de vrijheid voor de keramist ook groter geworden. Nog maar een paar decennia geleden was het vloeken in de kerk als je bijvoorbeeld keramiek niet met glazuur maar met acrylverf beschilderde. Dat was not done. Maar aan dat soort gilde-achtige voorschriften hebben we ons ontworsteld. Alles mag nu op het gebied van techniek, vorm en materiaaltoepassing. Dat kun je in De Lawei ook zien.’

Monumentale objecten

Het werk van Wim Borst (1946) sluit aan bij de Nederlandse geometrisch-abstracte traditie. Rechthoeken, vierkanten, driehoeken, cirkels en ovalen typeren zijn werk. Borst maakt er monumentale objecten mee. Soms maken ze de indruk kostbare maquettes te zijn voor fraaie woonhuizen uit de school van het modernisme: strak, functioneel, ingetogen maar vindingrijk. Zwart is lange tijd de enige kleur geweest die Borst gebruikte. Later liet hij ook grijzen, turquoise, blauw, rood en geel toe.

Hiemstra: *“Borst werkt in een traditie maar experimenteert daarbinnen volop. Hij heeft veel technische vernieuwing gebracht. Zo mengde hij gemalen koffiebonen door zijn klei. Tijdens het bakken verbranden die, waardoor je een mooie structuur krijgt in de huid van de objecten. Borst is een meester in het zoeken naar variaties binnen het thema van de geometrie. En een meester in het werken met dikke kleiplaten. Hij kan die zo tegen elkaar zetten dat de verbindingen niet – zoals bij veel andere keramisten – dikker zijn dan de kleiplaten zelf. Dat lukt hem door de verschillende delen gefaseerd te laten drogen. Je moet er maar op komen. Een vakman en een groot kunstenaar.”*

Onder andere Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Keramiekmuseum Prinsessehof in Leeuwarden en het Boston Museum of Fine Arts hebben werk van Borst in de collectie.

Vrolijk-protserige sculpturen

Humor, vormlust, overdaad en kitsch. Dat is wat het vrolijk-protserige werk van Hanneke Giezen (1967) uitstraalt. Het lijkt wel alsof ze met haar objecten de aloude

gebruiksfunctionaliteit van keramiek op de hak wil nemen. Hoewel haar sculpturen op gebruiksvoorwerpen lijken, kun je ze niet gebruiken, je kunt er alleen maar naar kijken. Het lijkt alsof ze met haar pronkzuchtige werk de grenzen van de schoonheid verkent.

Hiemstra: "Het werk van Giezen is technisch heel knap. Ze giet eerst heel veel afzonderlijke onderdelen die ze vervolgens met porseleinklei aan een geboetseerde grondvorm bevestigt. Dat is in haar geval echt een huzarenstukje, want het gaat om heel veel verschillende onderdelen. Gewoon lijmen gaat niet. Haar werk laat ook de enorme kleurenrijkdom van glazuren zien die je als keramist ter beschikking staan. Deze kleurvariatie is vele malen groter dan die van olieverven in de schilderkunst. Dat komt doordat glazuur veel meer ingrediënten bevat dan olieverf en dus meer mengmogelijkheden biedt."

Werk van Giezen is onder andere te zien in Keramiekmuseum Princessehof in Leeuwarden en Musée des Arts Décoratifs in Parijs.

Experimentele gebruikskeramiek

Olav Slingerland (1969) ontdekte keramiek tijdens zijn studie industrieel ontwerpen. Zijn designerachtergrond speelt van begin af aan mee bij zijn werk als keramist. Hij maakt geen autonome objecten – want dan ben je bezig met kunst – maar series van werken met vaak een gebruiksfunctie. Binnen die series experimenteert hij met vormen. Zo laat hij zeshoekige vormen binnen een en hetzelfde object verlopen naar bolronde vormen. Kenmerkend voor het werk van Slingerland zijn de heldere kleuren en glanzende glazuren.

Hiemstra: "Het werk van Slingerland kenmerkt zich door experimenten met vorm en kleur, maar vooral door zijn seriematige aanpak. Soms maakt hij wel series van 50 stuks gebruikskeramiek in opdracht van bedrijven. Dat typeert de ontwerper in hem. Maar soms duikt de kunstenaar in hem op en maakt hij installaties. Hij zet dan een stuk of dertig losse objecten bij elkaar die samen een groot werk vormen, waarbinnen je dan kleur- en of vormverlopen ziet. Zijn wandobject 'Big Circle' is daar een mooi voorbeeld van. Slingerland is een interessante keramist die regelmatig met nieuwe oplossingen komt voor het werken met klei."

Keramiekcultuur Tiendschuur in Tegelen heeft werk van Olav Slingerland in de collectie. En in 2019 plaatste Appingedam zijn werk 'Blad bank' in de openbare ruimte.